
Laura Bellini
Ніч носить твої ініціали
Чужі слова можуть сяяти
надто близько до власного серця

Ніч носить твої ініціали

Чужі слова можуть сяяти надто близько до власного серця

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384902295

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Межі світла..... 12
Розділ 2 - Угода щодо чужих слів..... 22
Розділ 3 - Там, де заломлюється світло 33
Розділ 4 - Поза кадром..... 43
Розділ 5 - Право відмовити 55
Розділ 6 - Відстань одного подиху..... 65
Розділ 7 - Слова, які хтось упізнав 77
Розділ 8 - Місце, куди він повертався 87
Розділ 9 - Ціна одного вечора..... 98
Розділ 10 - Коли ми перестали вдавати..... 108
Розділ 11 - Ранок без масок..... 120
Розділ 12 - Слід під чорнилом 132
Розділ 13 - Світло під чужим контролем 144
Розділ 14 - Правда, сказана наполовину..... 155
Розділ 15 - Ініціали, яких неможливо було приховати 165
Розділ 16 - Темрява між нами..... 176
Розділ 17 - Те, що залишається після згасання вогнів..... 187
Розділ 18 - Згода на правду..... 198
Розділ 19 - Усе, чого ми не сказали..... 210
Розділ 20 - Ніч, яка залишилася з нами 221

INTRO

Уперше я побачила своє прізвище на стіні, яку зовсім не хотіла освітлювати.

Білі літери тремтіли на вологій цеглі торунської кам'яниці, просто над головами перехожих. ГАЙ. Хтось додав їх до пробної проєкції, хоча у файлі, який я затвердила напередодні ввечері, не було жодних прізвищ. Лише уривки анонімних листів, дати й місця, що залишилися в пам'яті їхніх авторів. Жодних даних, за якими можна було б упізнати людину. Це було найважливішим правилом мого проєкту.

Я стояла посеред вузької вулички зі стаканчиком холодної кави в руці й дивилася, як моє прізвище розсипається на світлові пікселі.

— Вимкніть це, — сказала я в рацію.

У навушнику затріщало.

— Ільзо, у нас ще сім хвилин репетиції.

— Тоді сім хвилин можемо дивитися на темну стіну.

Світло згасло. На його місці знову проступила нерівна поверхня старого муру, а разом із нею повернулося знайоме полегшення. Темрява ніколи мене не лякала. Уже шість років я професійно переконувала людей, що не все мусить бути видимим, аби мати значення.

Мені було тридцять, я мала власну дизайнерську студію й достатньо досвіду, щоб знати: найдорожчі помилки починаються з чиєїсь невинної ідеї щось удосконалити.

Торунський фестиваль світла мав стати моїм першим проєктом, реалізованим цілковито за власними

правилами. Без великої студії, під чиїм іменем виходила б моя робота. Без керівника, який змінював концепцію за п'ять хвилин до презентації. Без чоловіка, котрий запевняв, що вірить у мій талант, рівно до тієї миті, коли я починала самостійно ухвалювати рішення.

Я дістала телефон і відкрила графік. До офіційного відкриття фестивалю залишалося дев'ять днів. Інсталяція під назвою «Листи після настання темряви» мала провести глядачів через три внутрішні подвір'я й завершитися на стіні над Віслою. Анонімні речення повинні були з'являтися повільно, наче хтось наважувався вимовити їх лише після того, як споночіє.

Це була ідея, на втілення якої я довго чекала. Я хотіла, щоб люди зупинялися перед чужими словами, замість того щоб одразу діставати телефони. Щоб бодай на мить могли відчути щось своє, навіть не знаючи, кому за це дякувати.

— Пані Гай?

Я обернулася.

За кілька кроків від мене стояв чоловік, притримуючи фотоапарат біля стегна. На ньому було темне пальто, рукави светра недбало підкочені, а волосся розкуйовдив вітер із річки. Він не був схожий на когось із технічної команди. Не мав ані бейджа, ані тієї характерної квапливості, з якою пересувалися всі, хто працював на фестивалі.

— Залежить від того, хто запитує.

— Кароль Вітек. Фотограф.

Я знала, хто він. Його прізвище з'явилося того ранку в повідомленні від координаторки фестивалю разом із новиною, що організатори запросили його документувати

інсталяцію. Я не просила фотографа. Особливо такого, чиє портфоліо складалося переважно з портретів людей, які виглядали так, ніби щойно наважилися сказати правду.

— Якщо ви щодо акредитації, фестивальний офіс розташований на Широкій.

— Я не щодо акредитації.

Він поглянув на згаслу стіну.

— Чому ви наказали вимкнути проєкцію?

— Бо хтось змінив файл без мого відома.

— А якби йшлося не про ваше прізвище?

Мені не сподобалося це запитання. Ще менше сподобалося те, що він поставив його без жодного виклику, наче відповідь справді його цікавила.

— Тоді я так само наказала б її вимкнути. Анонімність — це умова участі, а не декоративний елемент.

Кароль якийсь час уважно мене розглядав. Йому було трохи за тридцять, можливо, тридцять шість, і він мав погляд людини, звиклої чекати миті, коли інші перестають позувати. Нарешті він кивнув.

— Добре.

— Що саме добре?

— Я хотів зрозуміти, чи ви захищаєте лише власне прізвище, чи всі інші також.

Мені слід було обуритися. Натомість я відчула неохочу цікавість.

— Ви зазвичай перевіряєте людей, перш ніж побажати їм доброго дня?

— Зазвичай я вітаюся. Але сьогодні ви встигли віддати три накази ще до того, як я до вас підійшов.

— Два.

— Третім був ваш погляд.

Він ледь усміхнувся. Це не була усмішка людини, яка намагалася сподобатися. Радше усмішка того, хто помітив якусь дрібницю й вирішив залишити її при собі.

Перш ніж я встигла відповісти, задзвонив телефон. На екрані висвітилося ім'я Марти, координаторки мистецької програми.

— Скажи, що ти знайшла того, хто підмінив файл, — промовила я, прийнявши виклик.

— Ще ні. Але в мене інша проблема.

Я заплющила очі.

— Наскільки інша?

— Комісія хоче завтра вранці побачити повну документацію щодо походження текстів. Один із партнерів фестивалю висловив сумніви стосовно дозволів. Нам потрібно повторно перевірити матеріали, перш ніж інсталяцію допустять до публічних показів.

Я перевела погляд на Кароля. Він не пішов, хоча делікатно відвернувся в бік вулиці.

— Усі дозволи є в архіві, — сказала я.

— Знаю. Але частина листів походить із паперової колекції, яку передала асоціація. Документи оформлені неоднаково. Кароль допоможе тобі перевірити походження матеріалів і підготувати візуальну документацію.

— Кароль?

— Вітек. Він уже на місці.

Я знову поглянула на нього. Цього разу він підняв фотоапарат, демонструючи його мені немов доказ своєї невинуватості.

— Ми цього не погоджували.

— Знаю, Ільзо. Вибач. Але якщо завтра ми не покажемо надійного способу перевірки, комісія призупинить проєкцію листів.

Розмова завершилася раніше, ніж я знайшла відповідь, яка не звучала б як лайка.

Якусь мить я чула лише віддалені голоси техніків, гуркіт валізи, яку хтось тягнув бруківкою, і сміх пари, що проходила під кам'яною аркою. Жінка поправила чоловікові шарф. Зробила це мимохіть, не відводячи погляду від його обличчя. Я позаздрила їм через ту легкість, із якою можна було піклуватися про когось, не домовляючись щоразу про умови.

— Здогадуюся, ви не надто в захваті, — озвався Кароль.

— Це дуже обережне формулювання.

— Я можу приїхати завтра. Нам не обов'язково розмовляти зараз.

Я могла дозволити йому піти. А могла всю ніч самотужки переглядати теки з документами й намагатися з'ясувати, чи походження тридцяти семи чужих зізнань було належним чином підтверджене. В обох випадках я, найімовірніше, не спала б до ранку.

— Спершу я хочу побачити ваші архівні фотографії, — сказала я. — Не портфоліо. Матеріали, які можна використати для перевірки документів.

— Надішлю.

— І жодних фотографій авторів листів без їхньої згоди.

— Домовилися.

Він навіть не спробував торгуватися щодо умов. Це здивувало мене більше, ніж його попередні запитання.

Із кишені пальта він дістав складений аркуш, на якому я помітила невеликий каталожний номер.

— Сьогодні я отримав від асоціації зразки матеріалів. Один із них не має повних облікових даних. Хотів запитати, чи ви вже його бачили.

Він розгорнув папір лише частково. Я побачила кілька рукописних рядків, нерівні краї та дату восьмирічної давнини. Між реченнями були місця, де чорнило майже повністю вицвіло.

Кароль поглянув на аркуш, а тоді склав його ретельніше, ніж було потрібно.

— Щось не так? — запитала я.

— Поки не знаю.

Він відповів надто швидко. Уперше від початку нашої зустрічі втратив ту спокійну впевненість у собі, яка раніше так мене дратувала.

Я простягнула руку.

— Можна подивитися?

На секунду він затримав папір між пальцями. Потім передав його мені.

На аркуші залишився лише один повністю розбірливий уривок:

«Якщо мені забракне сміливості сказати тобі це вдень, знайди мої ініціали там, де закінчується ніч».

Я не знала автора. Не знала, кому він писав і чому не підписав власних слів. Попри це я прочитала речення двічі. У ньому було щось болісно особисте, наче повідомлення, залишене в місці, дорогу до якого знала лише одна людина.

— Прекрасний текст, — тихо сказала я.

Кароль не відповів.

Коли я підвела очі, він дивився на мене інакше, ніж хвилину тому. З його обличчя зникла весела цікавість. Залишилося напруження, якому я ще не могла дати назви.

— Не кожен лист повинен потрапити на стіну, — нарешті промовив він.

— Навіть якщо хтось погодився його оприлюднити?

— Особливо тоді варто перевірити, хто насправді мав право це зробити.

Я повернула йому аркуш. Наші пальці на мить торкнулися, і він першим відвів руку, залишаючи мені простір і право вибору.

Я могла сприйняти його поведінку як професійну обережність. Здоровий глузд підказував, що саме так і варто вчинити.

Але коли він пішов у бік освітленої Ринкової площі, у моїй пам'яті все ще звучало останнє речення з листа. Я дивилася на його постать, що віддалялася, і замислювалася, чому незнайомий чоловік, який щойно так невимушено дивився мені просто у вічі, не зміг зустрітися зі мною поглядом, коли я заговорила про чиїсь невисловлені почуття.

І чому мені так сильно хотілося, щоб наступного разу він сказав мені правду.

Розділ 1 - Межі світла

О восьмій ранку наступного дня в конференц-залі фестивального офісу пахло кавою, вологими пальтами й папером, який роками зберігали в неналежних умовах. На довгому столі лежали тридцять сім тек. Кожна містила копію листа, архівне позначення та документацію про передачу матеріалів асоціацією. У деяких теках було по кілька сторінок, в інших — заледве одна. Пів ночі я впорядковувала документи відповідно до запланованого маршруту інсталяції. Тепер дивилася на них із тривожним усвідомленням того, що самого порядку недостатньо.

Марта з'явилася з двома паперовими пакетами зі сніданком і виразом обличчя людини, яка збиралася перепросити за те, чого вже не могла змінити.

— Я принесла тобі солодку булочку.

— Якщо це хабар, тобі варто було купити цілу кондитерську.

— У нас немає на це грошей. Бюджет ми закрили минулого тижня.

Вона сіла навпроти мене. Ми знали одна одну вже три роки, але лише під час цього проєкту я побачила, який величезний тиск вона здатна витримувати, не підвищуючи голосу. Їй було тридцять чотири, вона мала двох дітей і особливий талант повідомляти катастрофічні новини так, наче йшлося про зміну часу обіду.

— Комісія прийде об одинадцятій, — сказала вона. — Вони хочуть побачити не лише дозволи, а й те, як ми перевіряємо відповідність оприлюднених уривків оригіналам.

— Усе підготовлено.

— Ільзо, я знаю, що ти так вважаєш.

Я підвела на неї очі від документів.

— Що це означає?

— Це означає, що ти створила чудовий візуальний проєкт. Але ти не можеш самостійно вирішувати всі питання, пов'язані з архівом.

— Я й не збираюся. Для цього існує асоціація.

— Асоціація передала матеріали, а ми відповідаємо за їхнє публічне використання.

Мені не подобалося, у якому напрямку рухалася розмова, бо я розуміла обґрунтованість її слів. Найважче було сперечатися з аргументами, у яких справді був сенс.

Я відкрила документ, що стосувався листа під номером сімнадцять. Саме його уривок Кароль показав мені напередодні ввечері. Дозвіл на передачу був підписаний людиною, яка надала кореспонденцію, але бракувало чіткого підтвердження, що автор погодився на публічний показ. У реєстрі асоціації його особу було зазначено як невстановлену.

— Цей текст я поки що вилучу, — сказала я.

— Лише цей?

— Поки що. Мені потрібно перевірити решту.

— Саме тому нам потрібен фотограф.

— Фотографія не замінює дозволу.

— Ні. Але вона дає змогу задокументувати стан оригіналів і перевірити, чи нічого не дописали, не обрізали або неправильно переписали.

Двері відчинилися раніше, ніж я встигла відповісти.

Кароль увійшов із великою полотняною сумкою та чорним футляром для фотоапарата. Цього разу на ньому була графітова сорочка й темні штани, а сам він мав вигляд людини, яка справді встигла виспатися. Він поставив на стіл ноутбук, а поряд — невеликий портативний сканер.

— Доброго ранку, — сказав він. — Сьогодні починаю за всіма правилами.

Марта полегшено усміхнулася.

— Чудово. Залишу вас ненадовго. Мені потрібно поговорити з технічною командою.

Вона вийшла напрочуд швидко.

Кароль поглянув на підготовлені теки.

— Бачу, ви не спали.

— А я бачу, що ви любите коментувати очевидні речі.

— Лише коли вони важливі.

Я відклала ручку.

— Домовмося про дещо відразу. Я відповідаю за мистецьку концепцію. Ви відповідаєте за фотодокументацію й технічний аналіз матеріалів. Ми не змінюватимемо змісту чи порядку проєкцій без мого затвердження.

— З першою частиною погоджуюся.

— А з другою?

— Я не поставлю свого підпису під документацією, якщо її використовуватимуть для виправдання публікації тексту незрозумілого походження.

Я відчула, як повертається знайоме роздратування. За останні роки мені неодноразово траплялися люди, які називали втручання в чужий проєкт турботою про якість. Ще одного такого я не хотіла.

— Ніхто не просить вас підписувати неправду.

— Тоді в нас немає проблеми.

— Проблема в тому, що ви ставите умови, навіть не переглянувши всіх матеріалів.

Кароль сів по інший бік столу.

— Я ставлю умову щодо власної роботи. Не вашої.

Якусь мить ми мовчки дивилися одне на одного. Зблизька я помітила невеликий шрам біля його лівої брови й зморшку, яка з'являлася, коли він стримував усмішку. Він не був схожий на людину, яку легко збентежити. Що гірше, він також не справляв враження чоловіка, якому неодмінно потрібно перемагати в кожній суперечці.

— Гаразд, — нарешті сказала я. — Переглянемо все. Але рішення щодо композиції ухвалюю я.

— Саме на це я й розраховую.

— Чому?

— Бо якби я хотів проєктувати світлові інсталяції, то не прийшов би сюди з фотоапаратом.

Я мимоволі усміхнулася.

Наступні дві години ми працювали за столом, час від часу перериваючи одне одного запитаннями. Кароль фотографував документи в розсіяному світлі, перевіряв каталожні номери й порівнював копії з архівними описами. Його терплячість я спочатку недооцінила. Він не

перекладав паперів без дозволу, не торкався крихких аркушів голими руками й завжди залишав мені місце біля столу, коли я хотіла перевірити якийсь конкретний уривок.

Найбільше мене здивувало, що він умів сказати «не знаю» без найменшого збентеження.

У теці номер дев'ять він помітив невідповідність між датою на конверті й датою в реєстрі.

— Тут щось не збігається.

Я нахилилася над документом.

— Можливо, лист надіслали пізніше.

— Можливо. Але в описі вказано дату отримання, а не відправлення. Це потрібно з'ясувати.

— Невже кожна різниця в кілька днів має значення?

— Не кожна. Але якщо ми розповідаємо людям справжні історії, то не можемо вибирати лише ті подробиці, які нам зручні.

Я підвела голову.

— Це мистецька інсталяція, а не історична виставка.

— Я знаю.

— Тоді чому в мене таке враження, що ви не бачите різниці?

Кароль відклав фотоапарат.

— Бо для вас текст — це також світло, ритм і простір. А для мене передусім це було чиєсь життя. Я не стверджую, що один підхід важливіший за інший. Я лише кажу, що нам потрібно знайти спосіб не розділяти їх.

Ці слова зупинили мене дієвіше, ніж його попередні заперечення. Не тому, що відкрили щось абсолютно

нове. Адже я від самого початку хотіла захистити анонімність авторів. Але його слова нагадали мені, що чужі зізнання не стають менш особистими лише тому, що гарно виглядають на стіні.

Я відкрила файл проєкту.

— Ходімо на хвилину до сусідньої зали.

У приміщенні поряд стояв невеликий проєктор, який я використовувала для перевірки типографіки. Я вимкнула верхнє освітлення й спрямувала промінь на білу стіну. З'явився уривок одного з листів: «Я чекала на тебе довше, ніж могла зізнатися навіть самій собі».

Літери виникали одна за одною, кілька секунд світилися на повну яскравість, а потім зникали.

— Ви бачили документи, — сказала я. — Тепер хочу показати, чому для мене така важлива саме ця форма.

Кароль став поруч, залишивши між нами розумну відстань.

— Я слухаю.

— Якби я показувала цілі листи, люди читали б їх як звичайні повідомлення. Шукали б початок, кінець, пояснення. Я хочу, щоб вони почули власну відповідь на одне речення. Щоб на якусь мить залишилися з ним наодинці.

Я запустила наступний уривок. Літери з'явилися нижче, майже на рівні наших рук.

Кароль довго мовчав.

— Тепер розумію, — сказав він.

— Що саме?

— Чому ти не хочеш підписів. Прізвище миттєво перетворило б цей досвід на цікавість до автора.

Я відчула задоволення, якого не збиралася показувати.

— Саме так.

— Але тоді ми маємо ще більший обов'язок перевірити, чи справді кожен автор погодився б на таку форму. Адже він не може стати поряд зі своїм текстом і сказати, що його неправильно зрозуміли.

Я повернулася до нього.

— Вам справді завжди потрібно знаходити інший бік кожного аргументу?

— Ні. Лише коли перший настільки переконливий, що легко забути про все інше.

У приглушеному світлі його обличчя мало інший вигляд. М'якший. Зник той майже провокаційний вираз, із яким він увійшов до конференц-зали. Він дивився на проєкцію, а не на мене, і саме тому я могла розглядати його без ніяковості. У нього були сильні руки, проте з дрібними предметами він поводився з незвичайною делікатністю. Біля манжети сорочки залишилася тонка графітова смуга.

— З вами непросто працювати, пане Вітек.

— Уже чув.

— Часто?

— Від людей, яким не дозволяю робити все по-своєму.

— А від решти?

Він поглянув на мене.

— З рештою іноді ходжу на каву.

Я не відповіла відразу. Між нами промайнула ледь помітна усмішка, і на якусь мить розмова перестала стосуватися роботи. Це було небезпечно приємне відчуття, особливо з огляду на те, що я зовсім не збиралася ускладнювати собі життя новим знайомством.

Об одинадцятій ми повернулися до конференц-зали, де вже чекали Марта й двоє представників програмної комісії. Ми представили результати перевірки. Для дев'яти текстів потрібно було доповнити документацію, три мали незначні розбіжності в облікових даних, а лист номер сімнадцять отримав статус тимчасово вилученого до з'ясування прав на його використання.

Голова комісії, сивоволоса жінка з надзвичайно спокійним голосом, переглянула зведення.

— Чи встигнете підготувати інсталяцію без цих уривків?

— Так, — відповіла я. — Структура дозволяє змінювати кількість проєкцій.

— А якщо асоціація не надасть документів?

— Ми використаємо лише ті матеріали, статус яких не викликає сумнівів.

Кароль сидів поруч зі мною. Він нічого не додав і не виправив моєї відповіді. Лише коли члени комісії вийшли, посунув у мій бік аркуш із трьома додатковими технічними зауваженнями.

— Ти добре з цим упоралася.

— Мені не потрібна оцінка.

— Це була не оцінка.

Я поглянула на аркуш.

— А що тоді?

— Визнання того, що ти вмієш захищати свій проєкт, не жертвуючи людьми, які створили його своїми словами.

Я відчула щось значно незручніше, ніж професійне задоволення. Визнання, висловлене Каролем, мало вагу, якої я не очікувала.

Після обіду ми поїхали оглянути останнє подвір'я на маршруті інсталяції. Дощ припинився, але бруківка все ще блищала, віддзеркалюючи сіре небо. Я показала Каролеві стіну, на якій мали з'являтися заключні уривки листів. Кам'яниця була старою, з нерівним фасадом і вікнами, за якими мешканці жили своїм звичайним життям.

— Тут фінал має бути майже шепотом, — сказала я. — Один рядок. Без музики. Без додаткових ефектів.

Кароль зробив кілька фотографій і перейшов на протилежний бік подвір'я.

— А якщо хтось побачить текст із вікна?

— Саме тому я вибрала таку висоту. Проєкцію буде видно з вулиці, але не з квартир.

Він кивнув.

— Ти добре все продумала.

Лише за мить я усвідомила, що він перейшов на «ти».

— Не пам'ятаю, щоб ми домовлялися змінити форму звертання.

Він опустив фотоапарат.

— Твоя правда. Вибач.

Мене здивувало, наскільки миттєвою була його реакція. Він не перетворив зауваження на жарт і не спробував довести, що я перебільшую.

— Я не сказала, що мені це заважає, — відповіла я.

— Тоді чекаю на твоє рішення.

Я замислено придивилася до нього.

— Ільза.

— Кароль.

Він простягнув руку. Я потиснула її, усвідомлюючи абсурдність цього маленького церемоніалу після кількох годин спільної роботи. Його долоня була теплою, а рукостискання впевненим, без демонстративної сили.

Коли ми попрощалися, я вже знала дві речі. Кароль Вітек не дозволить мені вести проєкт саме так, як я запланувала. І вперше за дуже довгий час я не була впевнена, чи справді хочу, щоб хтось завжди зі мною погоджувався.

Розділ 2 - Угода щодо чужих слів

Наступного ранку я прокинулася й побачила повідомлення від Марти, три пропущені дзвінки зі студії та фотографію, яку Кароль надіслав о шостій сорок дві.

На знімку була цегляна стіна останнього подвір'я. Жодних людей чи світлових написів. Лише тонка смуга ранкового сонця, що перетинала мур саме там, де ми запланували проєкцію. Під фотографією було одне речення: «Навіть удень можна побачити, де світло має зупинитися».

Кілька секунд я дивилася на екран довше, ніж того вимагало звичайне робоче листування. Потім відповіла, що ранкове сонце не передбачене фестивальним графіком.

Відповідь надійшла майже миттєво.

«Чудово. Тоді нам не доведеться просити для нього акредитацію».

Я усміхнулася, хоча в квартирі не було нікого, хто міг би це помітити.

Я орендувала невелику квартиру в районі Бидгоського Передмістя, із високими вікнами та підлогою, що скрипіла при кожному кроці. На час фестивалю перетворила вітальню на тимчасову студію. На столі лежали зразки проєкційних плівок, нотатки й роздруковані плани подвір'їв. На кухні стояли дві чашки з-під учорашньої кави. За звичайних обставин цей безлад мене дратував би, але тепер здавалося, що кожен предмет свідчить про щось, що нарешті належало лише мені.

Перш ніж відкрити власну студію, я працювала у великій сценографічній компанії. Проєктувала інсталяції, підписувала десятки документів і спостерігала, як мої ідеї змінювалися під впливом думок людей, які ніколи не проводили ночі біля проєктора. Коли я вирішила піти, мені сказали, що я не готова самостійно керувати великими проєктами.

Торунь мав стати відповіддю. Не помстою чи демонстрацією, а доказом насамперед для самої себе.

О дев'ятій я зателефонувала Каролеві.

— У нас проблема з графіком, — сказала я замість привітання.

— Доброго ранку, Ільзо.

— Доброго ранку. У нас проблема з графіком.

Він тихо засміявся.

— Слухаю.

Я пояснила, що асоціація може надати оригінали деяких листів лише протягом двох найближчих днів. Після цього документи мали повернути до реставраційного сховища. Якщо ми хотіли доповнити документацію, потрібно було діяти швидко.

— Можу бути там за годину, — відповів він.

— Ти потрібен мені й завтра.

Запала коротка тиша.

— На завтра в мене раніше запланована фотозйомка.

— Можеш її перенести?

— Не знаю. Спершу мушу поговорити з людьми, яким пообіцяв цей час.

Я прикусила губу. Звикла до людей, які в такій ситуації одразу заявляли про готовність допомогти, а вже потім пояснювали, чому не змогли дотримати слова. Кароль робив навпаки.

— Розумію, — сказала я, хоча зовсім не хотіла цього розуміти.

— Завтра можу приїхати після п'ятнадцятої. Якщо це надто пізно, допоможу знайти когось для ранкової зйомки документів.

— Я не хочу ще однієї людини, якій доведеться пояснювати все від самого початку.

— Це прозвучало майже як комплімент.

— Не звикай.

Ми зустрілися в архіві асоціації, розташованому на першому поверсі невеликої кам'яниці, поверхом вище від рівня вулиці. Нас привітала пані Гелена, літня жінка з окулярами на ланцюжку й руками, що пахли лавандовим кремом. Протягом багатьох років вона збирала приватне листування, яке передавали мешканці регіону. Розповідала про нього з ніжністю, але й особливою обережністю.

— Іноді люди віддають нам речі, які вже не можуть зберігати вдома, — сказала вона. — Це не означає, що вони перестають їх любити.

Кароль кивнув.

— Саме тому ми хочемо перевірити кожен дозвіл.

Гелена провела нас до приміщення з великим столом і лампами для роботи з документами. Вона підготувала рукавички, підставки й теки. Кароль почав